

Asia Helmikorurukousnauhan tekijänoikeussuoja

Hakija X

Annettu 13.8.2014

Tiivistelmä

Helmikorurukousnauha ei ilmentänyt tekijänsä itsenäisiä ja omaperäisiä luovia valintoja siinä määrin, että se olisi ollut tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa helmikorurukousnauhan teossuojasta. Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä kuvan helmikorurukousnauhasta.

Hakijan mukaan helmikorurukousnauha muodostuu tietyssä järjestyksessä olevista, kahdeksastatoista erikokoisesta ja -muotoisesta helmestä, joilla kullakin on oma tekijän antama erityinen merkitys kuten esimerkiksi hiljaisuus, jumala, kaste ja rakkaus. Lausuntopyynnön kohteena olevassa korussa on yksi kultainen, kaksi punaista, kaksi valkoista, yksi ruskea, yksi musta, yksi sininen, neljä pientä valkoista ja kuusi pitkulaista ruskeaa tai puunväristä helmeä.

Hakijan mukaan helmien järjestys, väri ja muoto eivät ole satunnaisia, vaan tekijä on valinnut sekä helmet että niiden järjestyksen luovalla tavalla ja tietoisesti. Tekijä on antanut ilmiänsä ajatuksilleen siten, että jokaisella korun helmellä on oma, luovan prosessin kautta synnytetty merkityksensä. Valittujen helmien tarkoituksellinen, epäsymmetrinen järjestys luo rukousnauhalle tunnistettavan, omaperäisen ja ominaisen ulkoasun. Hakijan mukaan lausunnon kohteena olevaa helmikoruä käytetään laajasti rukouksen ja hiljentymisen apuna, mutta helmien järjestys ei ole välttämättömyyden tai käyttötarkoituksen sanelema.

Hakijan mukaan olisi erittäin epätodennäköistä, että joku muu valitsisi koruunsa juuri saman määrän kyseisiä helmiä. Vaikka toiselle annettaisiin sama määrä oikeanlaisia helmiä, samaan lopputulokseen päätyminen olisi hakijan käsityksen mukaan yhden suhde 5,15 miljardiin. Samoillakin osilla kokonaisuus voitaisiin muotoilla monilla tavoilla. Käytännössä kukaan muu tuskin olisi luonut täsmälleen samanlaista kokonaisuutta.

Tekijä on tehnyt omia vapaita luovia valintoja. Näin on syntynyt koru, joka on kokonaisuutena ulkomuodoltaan itsenäinen ja omaperäinen. Hakijan käsityksen mukaan rukousnauha on tekijänoikeudella suojattu.

VASTINE

Asiassa ei ole pyydetty vastineita.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Taideteollisten tuotteiden tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Taideteollisuuden tuotteita ovat esimerkiksi korut.

Tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Olakseen tekijänoikeuslain 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta.

Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen taiteellisella laadulla, valmistusmenetelmällä tai tuotteen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä teostason määrittämisessä. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä

tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Mikäli tuotteen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen pikemmin kuin tekijän luova panos, tuote ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen saadakseen suojaa teoksena.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta henkilöä hyödyntämästä esimerkiksi samaa ideaa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos (valokuva) voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta koruihin ratkaisuisaan KKO 1962 II 60 (rannekoru) ja KKO 1980 II 3 (korumallit), joissa korkein oikeus katsoi tuotteen nauttivan tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt korujen tekijänoikeussuojaa esimerkiksi lausunnossaan TN 1997:7, jossa horoskooppikorut eivät yltäneet teostasoon.

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Teoskynnyksen alentaminen taideteollisten tuotteiden osalta olisi omiaan rajoittamaan kilpailua. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Analyysi ja johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua helmikorurukousnauhaa. Väriltään, materiaaliltaan, kooltaan erilaisia helmiä on olemassa lukuisia. Helmien muoto voi vaihdella ainakin soikeiden ja pyöreiden muotojen välillä. Helmikorun tekijällä on lähes rajaton määrä mahdollisuuksia tehdä valintoja valmistessaan helmikorua. Jos tekijä ei itse valmista helmiä, tekijän luova panos ilmenee siinä, millaisia helmiä hän koruunsa valitsee

ja mihin järjestykseen helmet järjestää. Näistä valinnoista syntyy korun ulkomuoto. Tekijänoikeus suojaa korun ulkomuotoa, jos koru ilmentää tekijänsä luovia valintoja ja on siten itsenäinen ja omaperäinen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä kyseessä oleva helmikorurukousnauha koostuu helmikoruihin tavanomaisesti käytettävistä helmistä ja on ulkomuodoltaan tavanomainen helmikoru. Yksittäisille helmille annettava merkitys ei vaikuta helmikoron tekijänoikeussuojan arvioimiseen. Valmistusprosessissa tehtävien valintojen määrä ei sinänsä ole ratkaiseva vaan lopputuloksena syntyvän tuotteen muodossa ilmenevä omaperäisyys. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyseessä oleva helmikorurukousnauha ei ilmennä tekijänsä omaperäisiä luovia valintoja siinä määrin, että helmikorurukousnauha olisi kokonaisuutena tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.

Tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa puitteissa ota kantaa siihen, voidaanko asiaa arvioida muun kuin tekijänoikeuslain perusteella.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Tuula Hämäläinen, Satu Kangas, Martti Kivistö, Pirjo Kontkanen, Ilmo Laevuo, Mari Lampenius, Jussi Mäkinen ja Anne Salomaa.